ISSN: 1308-4445 YIL: 2018 CİLT: 11 SAYI: 21

MAD MOTİF AKADEMİ

HALK BİLİMİ DERGİSİ

MOTİF ACADEMY JOURNAL OF FOLKLORE

Halk Bilimi
Antropoloji
Etnoloji
Sosyoloji
Müzikoloji
Kültür İncelemeleri
Edebiyat
Dil Bilimi

Bu sayıda:

Mehmet Açа
Mustafa Açа
Leyla Aydemir
Tuba Tekin
Asiye Mevhibe Coşar
Gülşen Özçamkan Ayaz
Songül Çakmak
Hüseyin Durgut
Turgay Kabak
Abonoz Küçük
Fatih Şayhan
Aslı Büyükokutan Töret
Makbule Oral
Erol Deran
Mutlu Özgen
Lindita Sejdıu Rugova
Bardh Rugova
Gaye Yavuzcan
Mehmet Ali Yolcu

MAD MOTİF AKADEMİ 21

MOTİF AKADEMİ HALK BİLİMİ DERGİSİ
Motif Academy Journal of Folklore

ISSN: 1308–4445

2018, Yıl/Year: 11, Cilt/Volume: 11, Sayı/Issue: 21

Sahibi/Owner
Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı

Editör/Editor
Prof. Dr. Mehmet AÇA
(Marmara Üniversitesi-Türkiye)

Editör Yardımcıları/Asistant Editors
Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU
(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Türkiye)

Dr. Mustafa AÇA
(Karadeniz Teknik Üniversitesi-Türkiye)

Yayın Kurulu/Editorial Board
Prof. Dr. Mehmet AÇA (Marmara Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Gürbüz AKTAŞ (Ege Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU (Hacettepe Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Abdulkadir EMEKSİZ (İstanbul Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Aynur KOÇAK (Yıldız Teknik Üniversitesi-Türkiye)

Redaksiyon & Dizgi
Buse Asena KARA
Serap CENGİZ

Baskı/Print
Universal Copy Center
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Kanuni Kampusu-Trabzon

Bu Sayının Hakemleri:

Prof. Dr. Mehmet AÇA (Marmara Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Kamile AKGÜL (Marmara Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Metin ARIKAN (Dokuz Eylül Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR (Karadeniz Teknik Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Nilgün ÇIBLAK COŞKUN (Mersin Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Ayşe YÜCEL ÇETİN (Gazi Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. İsmet ÇETİN (Gazi Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Abdulkadir EMEKSİZ (İstanbul Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Muharrem KAYA (İstanbul Kültür Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Aynur KOÇAK (Yıldız Teknik Üniversitesi-Türkiye)
Prof. Dr. Esma ŞİMŞEK (Fırat Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Bülent BAYRAM (Kırklareli Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ (Nevşehir Hacı Bektaş veli Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Hüseyin DURGUT (Balıkesir Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet EROL (Gaziantep Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Bahadır GÜNEŞ (Karadeniz Teknik Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Ahmet Özgür GÜVENÇ (Atatürk Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Adem KOÇ (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Bülent ŞEN (Kırklareli Üniversitesi-Türkiye)
Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Mustafa AÇA (Karadeniz Teknik Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Berna AYAZ (Bülent Ecevit Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Süleyman FİDAN (Gaziantep Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Ayşe ALİCAN ŞEN (Kırklareli Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Hamiyet ÖZEN (Karadeniz Teknik Üniversitesi-Türkiye)
Dr. Tuncer YILMAZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi-Türkiye)

♦♦♦

*Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi, üç aylık periyotlarla yılda dört kez yayınlanan hakemli bir dergidir. Motif Akademi Halkbilimi Dergisi'nde yayınlanan tüm yazıların hukukî açıdan, dil, bilim açısından bütün sorumluluğu yazarlarına, yayın hakları ise **www.motifakademi.com**'a aittir. Dergide yayınlanan yazıların yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. Yayıncının yazılı izni olmaksızın kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz. Yayın Kurulu dergiye gönderilen yazıları yayınlayıp yayınlamamakta serbesttir. Dergiye gönderilen yazılar iade edilmez. Dergide yer alan yazıların dijital baskı, grafik tasarım, DOI numaralarının alınması ve uluslararası indekslere tanıtılması gibi işlemler Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı tarafından ücret karşılığında yapılmaktadır.*

♦♦♦

Temsilcilikler

Yurt İçi

Ankara: Doç. Dr. Nezir TEMUR
Ardahan: Dr. Fatih ŞAYHAN
Bandırma: Dr. Berna AYAZ
Balıkesir: Dr. Yonca ALTINDAL
Bayburt: Dr. Turgay KABAK
Çanakkale: Doç. Dr. Mehmet Ali YOLCU
Edirne: Dr. Selma ERGİN SOL
Eskişehir: Dr. Aslı BÜYÜKOKUTAN TÖRET
Gaziantep: Dr. Süleyman FİDAN
Giresun: Dr. Abonoz KÜÇÜK
Kırklareli: Doç. Dr. Bülent BAYRAM
Konya: Doç. Dr. Selçuk PEKER
Nevşehir: Dr. Serkan KÖSE
İstanbul: Dr. Nursel UYANIKER

Yurt Dışı

Belarus: Dr. Kristina LAVYSH
Kosova: Dr. Nuran MALTA MUHAXHERİ
Litvanya: Doç. Dr. Galina MİŞKİNİENE
Ukrayna: Doç. Dr. Tudora ARNAUT
Polonya: Dr. Kamila STANEK
Rusya Federasyonu: Prof.Dr. Elfine SIBGATULLİNA

♦♦♦

Motif Akademi Halkbilimi Dergisi aşağıda belirtilen indeksler tarafından dizinlenmektedir:

ULAKBİM Tr Dizin *(Uluslararası Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi)*

ASOS Index *(Akademia Sosyal Bilimler İndeksi)*

SOBİAD (*Sosyal Bilimler Atıf Dizini*)

İletişim:

dergipark.gov.tr/mahder
www.motifakademi.com
Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı
Derviş Ali Mah. Kariye Yağhanesi Sokak No: 5 Fatih-İstanbul
editor@motifakademi.com
0505-3785167 / 0505-5715444

İÇİNDEKİLER – CONTENTS

♦

MEHMET AÇA……1
Köken Mitleri Evlilik Kurumunun Ortaya Çıkışını Nasıl Açıklıyordu?
How Did The Origin Myths Explaın The Origin Of The Marriage Institution

ASLI BÜYOKKUTAN TÖRET……15
Toplumsal Değer Ve Normların Aktarımında Laylaların İşlevi
Function Of Lullabies In Transferring Social Values And Norms

MUSTAFA AÇA……29
Bir Erginlenme Ritüeli: Erik Çalmadan Gönül Çalmaya
The Rite Of Passage: From Scrumping Plums To Stealing Hearts

TURGAY KABAK……36
Dadaloğlu'nun Şiirlerine Ekoeleştirel Bir Yaklaşım
An Ecocritical Approach To The Poems Of Dadaloğlu

MEHMET ALİ YOLCU……48
Folklor Araştırmalarında Kültürel Rölativist Tutumların Eleştirisi
Criticism Of Cultural Relativist Attitudes In Folklore Studies

MAKBULE ORAL-EROL DERAN……53
İkitelli Cura (Ruzba) İcrası, Aktarımı Ve Âşık Nesimi Çimen'in Bu Bağlamdaki Yeri Ve Önemi
Performance, Transmission Of Two-String Cura (Ruzba) And The Place And Importance Of Âşik Nesimi Çimen In This Context

FATİH ŞAYHAN……69
Kuşatılan Ben'in Biliş Düzeyi Yorumu: Yüce Birey Bağlamında Yunus
Cognition Context Interpretation Of Encircled 'Me' Yunus As Part Of Glorious Individual

BARDH RUGOVA-LİNDİTA SEJDİU RUGOVA……78
Expressing Politeness And Politeness Strategies In Spoken Albanian
Konuşulan Arnavutçada Nezaket Ve Nezaket Stratejilerini İfade Etme

MUTLU ÖZGEN……87
Geleneksel Tokat Evlerinde Kapı Tokmakları
The Door Knocks Of Traditional Tokat Houses

HÜSEYİN DURGUT……105
Litvanya Tatarları El Yazmalarındaki Türkçe Miraçnamede Bazı Arkaik Kelimeler Üzerine
On Some Archaic Words In Turkish Mirajname In The Manuscripts Of Lithuanian Tatars

SONGÜL ÇAKMAK……115
İran Müzik Kültüründe Kadın Müzisyenlerin Sosyolojik Durumuna Genel Bir Bakış
A General Overview To The Sociological Situation Of Women Musicians In Iran Music Culture

ABONOZ KÜÇÜK……132
Âşık Mustafa Bal'ın Âşık Tarzı Destan Geleneği İçerisindeki Yeri Üzerine Bir Değerlendirme
An Evaluation On The Place Of Epic Tradition In Minstrel Style Of Minstrel Mustafa Bal

LEYLA AYDEMİR-TUBA TEKİN……145
Eğitim Örgütlerinde İletişim: İlköğretimde Metaforik Analiz
Communicator In Educational Institutes; Metaphoric Analysis At Primary Level

A. MEVHİBE COŞAR-GÜLŞEN ÖZÇAMKAN AYAZ…………162
Mekâna İz Bırakmak Zamanı Yenmek: Masaüstü Yazıları
Leave A Mark On The Place, Beat The Time: Desktop Text

<u>YAYIN TANITMA</u>:

GAYE YAVUZCAN……181
Aynur Koçak, *Mitlerle Varoluş Yolculuğu*

YAYIN VE YAZIM İLKELERİ……186

Doi Number :http://dx.doi.org/10.12981/motif.428
Orcid ID: orcid.org/0000-0001-7688-287X
Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, 2018, Cilt: 11, Sayı: 21, 48-52.

FOLKLOR ARAŞTIRMALARINDA KÜLTÜREL RÖLATİVİST TUTUMLARIN ELEŞTİRİSİ*

♦

CRITICISM OF CULTURAL RELATIVIST ATTITUDES IN FOLKLORE STUDIES

Mehmet Ali YOLCU**

ÖZ: Kültürel rölativizm, kültürler arası karşılaştırmalardan ziyade kültürün kendine özgü kabul edilmesi düşüncesinden hareket eder. Bu anlayışa göre, bir kültürel dairede yer alan ritüeller ve uygulamalar dışsal bir anlayışla değerlendirilmez ve tartışmaya açılmaz. Bu noktada Batı modernizmine dayalı gelişen evrensel değerler ile özgün kültürlerin arasında farklar ortaya çıkmıştır. Kültürel rölativizmin belki de en çok eleştirilen yönü, insan hakları ve kadın sorunlarına karşı duyarsız kalmasıdır. Çalışmada, folklor araştırmalarında sıkça karşılaşılan kültürel rölativist tutumlar eleştirel bakışla ele alınmıştır. Diğer yandan UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi, BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, CEDAW kararları bağlamında ayrımcılık ve folklor ilişkisi sorgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Rölativizm, Kültürlerin Özgünlüğü, Folklor Araştırmaları.

ABSTRACT: *Cultural relativism is based on the idea that the culture is original rather than cross-cultural comparisons. According to this understanding, rituals and practices in a cultural circle are not evaluated with an external understanding and can not be debated. At this point, differences emerged between developing universal values based on Western modernism and original cultures. Perhaps the most criticized aspect of cultural relativism is insensitivity to human rights and women's problems. In this paper, cultural relativistic attitudes frequently encountered in folklore research has been discussed critically. On the other hand discrimination and folklore relation were questioned in the context of UNESCO's Intangible Cultural Heritage Convention, UN Universal Declaration of Human Rights, CEDAW Decisions.*

Keywords: *Cultural relativism, Originality of Culture, Folklore Studies.*

Giriş

Kültürel rölativizm, kültürler arası karşılaştırmalardan ziyade her kültürün kendine özgü kabul edilmesi düşüncesinden hareket eder. Bu anlayışa göre, bir kültürel dairede yer alan ritüeller ve uygulamalar dışsal bir anlayışla değerlendirilmez ve tartışmaya açılamaz. "Doğru", kültürden

* Bu makale, 17-20 Nisan 2017'de Malaga'da (İspanya) düzenlenen "International Congress on Afro-Eurasian Reserach II." adlı kongrede sunulan bildirinin düzenlemiş halidir.

** Doç. Dr. – Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/Çanakkale - mehmetaliyolcu@gmail.com

This article was checked by Turnitin.

kültüre değişebilir ve bu durum değerlendirilirken grup içindeki ahlaki ve kültürel tutarlık göz önünde bulundurulur. Bununla birlikte Batı modernizmine dayalı gelişen evrensel değerler ile özgün kültürlerin arasında farklar ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda kültür ve folklor çalışmalarında araştırmacıların kültürel rölativist tutum ve yorumları etik soru ve sorunlara yol açmaktadır.

Bir kültüre ait inanç ve değerlerin insanın içinde bulunduğu koşullardan bağımsız bir referansa göre yargılanamayacağı iddiasını taşıyan felsefi bir yaklaşım olan rölativizmin kökenleri Eski Yunan Sofistlerine kadar uzansa da bu anlayışın kültürlere uygulanması Alman Aydınlanması ile başlamıştır. Kant'ın insan bilgisinin, duyu deneyimlerinin zihnin evrensel kategorisine göre yapılandırılmasıyla oluştuğu iddiasına karşılık, Herder bilginin tek kaynağının bu evrensel yapılandırma olamayacağını, bilginin oluşumunda kültürel yapıların da rolü olduğunu ileri sürmüştür (Saraç, 2006: 22). Kant ve Herder gibi Alman filozoflarından etkilenen Franz Boas, bu pencereden kültüre yaklaşımın önünü açmıştır. 20. yüzyıl antropolojisinde çokça tartışılacak olan bu metodolojinin temelinde Amerikan antropolojisinin ünlü ismi Franz Boas'ın teorik perspektifleri yatmaktadır. Batı akademisinde 20. yüzyılda devam ede gelen ilerlemeci-evrimci teorilerle bunun karşısında kendini konumlandıran kültüralist anlayışların çatışması rölativizmin gelişmesini sağlamıştır.

Boas'ın takipçilerinden Ruth Benedict kültür araştırmacısının farklı kültürleri derinlemesine kavrayabilmesi için kültürel rölativizmin bir metodoloji olarak kabul edilmesi gerektiğini öne sürmüştür. Benedict (2011: 293), "günümüzdeki toplumsal düşünüşün, kültürel göreceliğin uygun bir açıklamasını yapmaktan daha önemli bir görevi yoktur. Hem sosyolojik hem de psikolojik alanda bu görevin gereklilikleri temel önemdedir. İnsanlar arasındaki ilişkiler ve değişen standartlarımızla ilgili çağdaş düşünce, sağlıklı ve bilimsel bir yönelim açısından son derece önemlidir" demiştir.

Boas'ın öğrencilerinden Melville Herskovits tarafından hazırlanan ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin hazırlanması sürecinde kültürel rölativizmin dikkate alınması gerektiğine dair ilkeler şöyle sıralanmıştır: 1. Birey kişiliğini kültürü aracılığıyla kazanır. Bu sebeple bireye saygı kültüre saygıyı gerektirir. 2. Kültürlerin niteliksel olarak değerlendirilmesinde kullanılacak hiçbir bilimsel teknik bulunmadığı için kültürler arasında ayrım yapılamaz. 3. Standartlar ve değerler üretildikleri kültüre bağlıdırlar, bu yüzden tek bir kültürün inançlarına ve ahlaki prensiplerine bağlı olarak oluşturulan bir insan hakları evrensel beyannamesinin uygulanabilirliği tehlikeye düşer (Saraç, 2006: 25).

Kültürel rölativizmin kendine özgü yönü, kişinin, bir kültürü, o kültürün kendi koşulları dâhilinde değerlendirmek ve anlamak adına ahlaki

yargılardan ve varsayımlardan uzak durma düşüncesini beraberinde doğurmuştur. Bu noktada bu yaklaşım, belirli bireyler açısından zararlı olabilecek eylemler ya da davranışların yanlış olduğuna hükmetmeyi zorlaştıran biçimde ahlaki rölativizme yol açabilir (Kenny ve Smillie, 2016: 44). Kültürel rölativizmin, bir kültürün kendi bağlamı içinde yer alan ritüel, inanç, davranış ve uygulamaların araştırmacı tarafından etnografik yazımında kendi değer yargılarıyla söz konusu kültüre dair çıkarımlar yapmasının önüne geçmek gibi bir amaç taşıdığı anlaşılmaktadır.

Kültürel rölativizm, ortaya çıkışından bugüne kadarki süreçte kültürlerin yorumlanmasına dönük hedeflerden daha fazlasını kapsamaya başlamış, Batı modernizminin evrensellik iddialarına ve küreselleşmeye yönelik eleştirilerde referans olma gibi bir misyona dönüşmüştür. Bu bağlamda Batı dışı kültürleri koruma misyonuyla kültürel rölativizmin ideolojik yoldaşlığı birtakım tartışmalara yol açmıştır.

Kültürel Rölativizmin Sakıncalarına Dair

Kültürel rölativist görüşlere göre kültürler kendi içinde bir bütünlük taşırlar ve içsel bir tutarlığa sahiptirler. Ancak bir kültürü sadece kendi bağlamı içinde yorumlamak, değişim ve uyum sağlama potansiyelini ve diğer kültürlerle olan etkileşimlerini açıklamada yetersiz kalabilir. Kültürel rölativizmin belki de en çok eleştirilen yönü, insan hakları ve kadın sorunlarına karşı duyarsız kalması veya bir çözüm üretememesidir. Bir kültürde uluslararası hukuk düzeni ve insan hakları sözleşmeleriyle çelişen uygulamalar olabilir. Böyle bir durumda araştırmacı, kültürlere saygı noktasından hareket ederse bu durum etik sorunlara yol açacaktır.

Folklor araştırmalarında gözlemlediğimiz hususların başında araştırma alanında ortaya çıkan cinsiyetçi ve ayrımcı/ötekileştirici bir folklor ürününe veya geleneksel dünya görüşüne araştırmacılar tarafından eleştiri getirilememesi, bazen de bunların görmezden gelinmesidir. Folklor araştırmalarında sıkça karşılaşılan erken yaşta evlilikleri destekleyen kabuller, ataerkil değerlerin yüceltilmesi yoluyla kadının ikincilleştirilmesi, bireyin üzerindeki toplumsal baskılama mekanizmaları vb. hususlarda araştırmacının bakış açısı ya sadece konuyu tasvir etmekle sınırlanabilmekte ya da bu durum bir kültürel değer olarak yansıtılabilmekte ve hatta zaman zaman olumlanabilmektedir. Hâlbuki araştırmacıdan beklenen bilimsel tavır, konuyu rölativist pencereden görmemesi ve söz konusu geleneğe karşı eleştirel bir konumlanmaya geçmesidir. Araştırmacının burada referans alacağı doğrular uluslararası sözleşmeler ve evrensel hukuk anlayışı olmalıdır.

Geleneksel uygulamaların insan hakları ilkeleriyle çeliştiği durumlarda ne yapılmalıdır? İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin ilanının üzerinden geçen yaklaşık 70 yıllık süre zarfında yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasi gelişmeler ve kültür anlayışındaki değişim ışığında bu sorunun artık insan haklarının evrensel olarak geçerli olması gerektiği

ilkesi reddedilerek ve var olan uygulamaların devamının esas olduğu ileri sürülerek yanıtlanması gerçekçi görünmemektedir. Diğer yandan, kendisi de bir insan hakkı olan kültürel haklar ile diğer insan hakları arasında nasıl bir denge kurulması gerektiği sorusu hala geçerliliğini korumakta ve tartışılmaktadır (Saraç, 2006: 32).

Kültürel rölativizm savunucuları, bu görüşün insan hakları ihlallerine kapı araladığının farkına varmalıdırlar. Sadece Batı modernizminin mutabakatı nedeniyle insan hakları ilkelerinin evrensel olamayacağı eleştirisi otoriter devletlerde yaşayan ve baskılanan kitleler üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Üstelik sözleşme yükümlülüklerini yerine getirmede pek istekli davranmayan bazı Asya ve Afrika ülkeleri bazı ihlalleri "kültürel farklılıklar" kavramına sığınarak meşrulaştırma çabası içine girebilmektedir. Örneğin ülkemizde namus cinayetlerinde mahkemelerin zanlı için "haksız tahrik" indirimleri hukuk düzenine geleneğin etkisi olarak yorumlanabilir. Yine, Sudan ve Güney Mısır'da kadın sünneti, Suudi Arabistan, Afganistan, İran gibi İslam ülkelerinde şeriat hukukuna dayalı kadın erkek eşitsizlikleri, Tayland Padaunglarında kadınların boyunlarına halka takma geleneği, bazı ilkel halklardaki ritüelistik cinayetler rölativizmin açmazlarından birkaçıdır.

Konunun tartışmaya açık kısımlarından biri, UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras Sözleşmesi'dir. Kültürel miras, kültürlerin kendi kendini tanımlamasının nötr bir kategorisi veya doğal olarak olumlu bir şey anlamına gelmez, bireye yönelen baskılar için bir araç da olabilir. Bu nedenle SOKÜM sözleşmesi revize edilmeyi beklemektedir. Sözleşmede her ne kadar "işbu sözleşme bağlamında, sadece, uluslararası insan hakları belgeleri esaslarına uyan ve toplulukların, grupların ve bireylerin karşılıklı saygı gereklerine ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olan somut olmayan kültürel miras göz önünde tutulacaktır" (Oğuz 2009: 167) şeklinde sınırları çok da açık olmayan bir ilkeye rastlasak da, taraf ülkelerin miras listesi çalışmalarında dolaylı yoldan kültürel rölativist bir tutumun benimsenmiş olmasının evrensel insan hakları noktasında tartışmaya açık hususlar yaratabileceği göz ardı edilmemelidir.

UNESCO, barışçıl çabaların karşısında engel olma potansiyeline sahip, insanı istismar eden kültürel unsurlara karşı da listeler hazırlamalı ve ilgili ülkelere tavsiye kararları sunmalıdır. Örneğin Afgan geleneği baçabaze, erkek çocuk istismarının kültür kılıfıyla örtülmüş biçimidir. Güney Yemen'de çocuk gelinler aynı şekilde gelenekçe desteklenmektedir. Papua Yeni Gine Sambianlarındaki erginleme ayinlerinde küçük erkek çocukların yaşlı erkekler tarafından oral sekse zorlanması; kara kıta Afrika'da Albino hastası çocukların uzuvlarının şans getireceğine yönelik büyüsel inançlar neticesinde ortaya çıkan cinayet ve sakatlamalar da bu açıdan değerlendirilmelidir. İspanya boğa festivalleri kanlı bir ritüel olarak insan istismarını içermiyor olsa da hayvan hakları bakımından sakıncalıdır. UNESCO; CEDAW ve Çocuk Hakları Sözleşmesine aykırı yukarıdaki

örneklere bakışını ve tavrını netleştirerek küresel mücadele planlarının hazırlanmasında daha aktif bir rol üstlenmelidir.

Sonuç

Kültürün bir parçası olan folklorun incelenmesinde kültürel zenginliğe ve kültürel farklılıklara yapılan vurgular ve olumlamalar, bireye saygıyı temel alan insan hakları görüşlerine dayanmalıdır. İnsan hakları 17. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar gelen ortak insanlık değerleri çerçevesinde gelişmiş ve yazılı metin haline getirilmiştir. Beyannameye ve diğer insan hakları sözleşmelerine getirilen eleştiriler kültürlere saygı gibi uzlaşılmış bir değer etrafında toplansa da birey özgürlüklerini kısıtlayıcı kültürel kabullere, beden üzerinde yapılan sakatlayıcı pratiklere, çocuk istismarını içeren geleneklere, akıldışı ritüellere ve cinsel ayrımcılık içeren folklor malzemesine karşı mücadele edilmeli ve ayrıca araştırmacılar tasviri bilgi vermekten öte bunları yorumlamalı ve gerekirse kültürlere eleştiri getirebilmelidir.

Her ne kadar Singapur Okulu gibi Asya merkezli insan haklarının evrenselliğine karşı eleştiriler varsa da günümüz için oluşturulmuş en iyi metinler Batı modernizmi sonucu ortaya çıkmıştır. Tüm kültürleri kapsayacak bir insan hakları anlayışı henüz önerilmemiştir ve bu da pek mümkün görünmemektedir. Toplum içinde baskı aracı haline gelen gelenekler, ifade özgürlüğünün toplum içinde kısıtlanması, ataerkil şiddete gelenek tarafından verilen doğrudan veya dolaylı destek, folklorun model ve değer olarak ürettiği bazı öğeler demokratik bir ortamın doğmasına ve yaşamasına engel teşkil etmektedir ve tüm bunların kültürel rölativizm perdesiyle üzeri örtülmemelidir. Bireyin mutsuzluğuna sebep olan, istismar içeren, insan haklarına aykırı kültürel öğeler bir kültürel zenginlik göstergesi olmamalı ve ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

BENEDICT, Ruth (2011). *Kültür Örüntüleri*. (Çev. Mustafa Topal). İstanbul: İletişim Yayınları.

KENNY, Michael G. ve SMILLIE, Kirsten (2016). *Antropolojiye Giriş: Kültür ve Mekân Hikâyeleri*. (Çev. Soner Torlak). Ankara: Dipnot Yayınları.

OĞUZ, M. Öcal (2009). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?* Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

SARAÇ, Nalan (2006). *İnsan Hakları ve Kültürel Görelilik*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.